

# Шта је поезија?

Жак Дерида

Италијански часопис *Poesia*, у којем се овај текст појавио у новембру 1988 (у преводу Мориса Ферарија), почиње сваки свој број покушавајем или привидом одговора, у неколико редова, на питање, *che cos'è la poesia?*. Оно је постављено живоме, док одговор на питање *che cos'è la poesia?* припада мртвом, у овом случају Одрадеку Кафке. У тренутку када пише, живи не зна одговор мртвог: он долази на крају часописа, и то је избор издавача. Намишљен да се појави на италијанском, овај «одговор» се излаже уснут, понекад дословно, у словима или слоговима, речи или ствари *ISTRICE* (изговорити *ИСТРИЧЕ*), што би, у француској кореспонденци, дало жежа.

Да би се одговорило на такво питање — у две речи, зар не? — од тебе траже да знаш да се одрекнеш знања. И да ти добро знаш, никад то не заборавиши: демобилиши културу, али оно што жртвујеш на путу, прелазећи пут, никада то не заборави у свом ученом незнању.

Ко се усудује да то од мене тражи? Чак и ако се ништа од тога не показује, јер нестати је његов закон, одговор се види диктираним. Ја сам диктат, изговара поезија, научи ме напамет (срцем), препиши ме, бли и чувај ме, гледај ме, диктирану, пред очима: фонограм, ваке, бразда светлости, фотографија светковине у црном.

Он, одговор, види себе диктираним да буде поетски. И због тога дужним да се обрати некоме, особито теби, али као бићу изгубљеном у анонимности, између града и природе, подељена тајна, у исти мах јавна и приватна, апсолутно једна и друга, ослобођена спољњег и унутарњег, ни једна ни друга, животиња бачена на пут, апсолутна, усамљена, смотана у лопту поред себе. Управо, он жеж, *istrice*, може, баш због тога, да буде згњечен.

А ако одговориш друкчије, према случајеви-ма, пошто су узети у обзир простор и време који су ти дати са тим захтевом (ти већ говориш италијански), њим самим, према тој економији, али такође у неумитности неког прелаза ван своје куће, осмељеног ка језику другог, имајући у виду немогућ или одбијен превод, нужан али жељан као смрт, шта би, према томе, све то, баш то где си се управо већ претерано одушевио, имало заједничко са поезијом? Тачније, са поетским, јер ти чујеш да говори о искуству, што је друга реч за путовање, овде неизвесан обилазак једног пута, строфа која се обрће али никад не одводи до дискурса, нити кући, никада се бар не своди на поезију — писану, говорену, чак певану.

Ево, дакле, одмах, у две речи, да се не заборави.

1. **Економија памћења:** песма треба да буде кратка, по вокацији слиптична, ма какав да је њен објективни или привидни домаћина. Мудрац несвестан *Verdichtung-a* и повлачења.

2. **Срце.** Не баш срце услед реченица које без ризика круже «петљама», и дају се тамо превести на све језике. Не баш напросто срце кардиографских архива, предмет знања или техника, философија и био-етичко-правних дискурса. Можда не срце судских аката или Паскала, чак не, мање је сигурно, ни срце које им претпоставља Халдегер. Не, историја «срца», поетски умотан у идиом «научити напамет (срцем)», идиом мог језика или другог, енглеског (*to learn by heart*), или опет другог, арапског (*hafiza a'n zahrikalb*) — један једини правац са више путева.

Два у једном: други аксиом увија се у првом. Поетично, кажимо то, било би оно што желиш да научиш, али о другом, захваљујући другом, и под диктатом, напамет (срцем): *im paragare a memoria*. Није ли то већ то, песма, када је залог дат, долазак догађаја, у тренутку када прелаз пута названог превод остаје исто тако невероватан као и несрећан случај, ипак интензивно сањан, захтеван тамо где оно што он обећа а увек оставља незадовољеним? Препознавање иде управо ка томе, и упозорава овде знање: твој благослов пре знања.

Басна коју би могао да испричаш као дар песме, то је амблемска повест: неко те пише, теби, о теби, по теби. Не, знак теби упућен, остављен, поверен, пропраћа се налогом, заиста се усстројава управо у оном реду који се са своје стране конституише, одређујући твоје порекло или ти дајући место: уништи ме, или, пре, учини мој ослонац невидљивим споља, у свету (ево већ црте свих раздвајања, историје трансценденција), у сваком случају, учини тако да порекло знака остане одсад неналазииво или непрепознатљиво. Обећај то: нека се изобличи, преобличи или индетерминише у својој луци, а ти неш чути под том речи обалу поласка, као и референта ка којем се превод упућује. Једи, пиј, гутај моје слово, носи га, пренеси га у себи, као закон писања које је постало твоје тело: писања по себи. Лукавство налога може најпре да пусти да га надахне обична могућност смрти, опасност којој возило искаже свако коначно биће. Ти чујеш да долази катастрофа. Од тада, директно утиснута црта, која је дошла из срца, жеља смртника буди у теби кретњу (противречну, добро ме пратиш, двоструку присилу, апоретичку принуду) да се сачува од заборава та ствар која се, у исти мах, излаже смрти и штити се — једном речи, вештина, повлачење жежа, као на аутопуту животиња склупчана у лопту. Хтели бисмо да је узмемо у своје руке, да је сазнамо и разумемо, да је сачувамо за себе, уз себе.

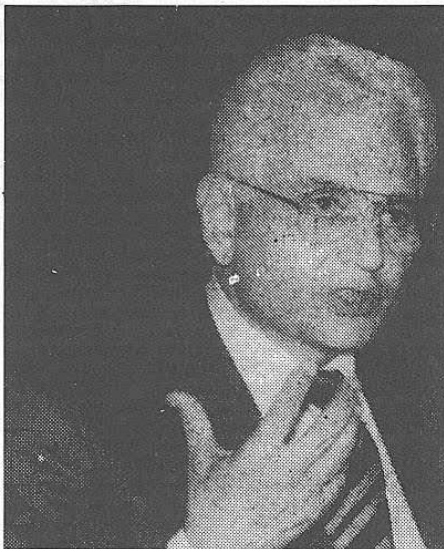
Ти волиш да сачуваш ово у његовом најлепшем облику, рекло би се у незаемењивој дословности *вокабли*, ако говоримо о поезији а не само о поетском уопште. Али наша песма не скрашћава се на месту у именима, чак не ни у речима. Она је најпре бачена на путеве и у поља, ствар изван језика, чак иако јој се дешава да се тога зети када се прибере, склупчана у лопту крај себе, угроженега него икад у свом повлачењу: она верује тада да се брани, он пропада.

Дословно: хтео би да запамтиш напамет (срцем) апсолутно јединствен облик, догађај чија недоирљива особеност не раздваја више идеалност, идеални смисао, како кажу, од тела слова. Жеља за тим апсолутним нераздвајањем, апсолутно не-апсолутно, ти ту удишеш извор поетског. Одакле и бескрајан отпор преносењу слова које животиња, у своје име, ипак захтева. То је опасност жежа. Шта хоће опасност, чак *стрес*? *stictio sensu*, да упозори. Одакле и пророчтво: преведи ме, бли, чувај ме још мало, спасавај се, напустимо аутопут.

Тако се у теби диже сан да научиш напамет (срцем). Да пустиш да ти крозу срце прође диктат. Једним јединим потезом, и то је немогуће, и то је поематско искуство. Ти још ниси знао срце, ти га тако учиш. Тим искуством и тим изразом. Зовем песмом управо оно што учи срце, оно што змишиља срце, најзада оно што срце изгледа да значи и што у свом језику слабо разазнајем од речи срце. Срце, у песми «научити напамет (срцем)» (за научити напамет «срцем»), не именује више само чисту интериорност, независну спонтаност, слободу да се активно узбуди, репродукујући вољени траг. Меморија тог «напамет (срцем)» поверава се као молитва, то је сигурније, извесној екстериорности аутомата, законима мнемотехнике, оној литургији која на површини опонаша механику, аутомобилу који изненада затиче твоју страст и долази на тебе као споља: *auswendig* (напамет срцем) на немачком.

Дакле, срце те бије, рођење ритма, а оне стране супротности, унутрашности и спољашности, свесне представе и напуштене архиве. Срце, тамо доле, између стаза и аутопутева, ван твог присуства, понизно, близу земље, сасвим ниско. Опетуге мрмљајући: никад не понављај... У једној јединој шифри, песма (научити је напамет «срцем») печата заједно смисао и слово, као ритам који шапционира време.

Да би одговорио у две речи, елипса, на пример, или избор, срце или жеж, ваљаће ти напустити памћење, разоружати културу, знати заборавити знање, потпалити библиотеку поетика. Јединственост песме под тим је условом. Ваља ти славити, треба да комеморишеш заборав, дивљаштво, чак глупост оног «напамет



(срцем):» жеж. Он се заслепљује. Смотан у лопту, начичкан бољама, рањив и опасан, рачунција и неприлагођени (јер се претвара у лопту, осећајући опасност на аутопуту, излаже се несрећном случају). Нема песме без несрећног случаја, нема песме која се не отвара као рана, али која, такође, није и рањавајућа. Назваћеш песмом тихо бајање, безгласну рану коју од тебе желим да научим напамет (срцем). Дакле, она се дешава, што се тиче суштинскога, а да не морамо да је правимо: она се даје правити, без активности, без рада, у најумеренијем *патосу*, страном свакој продукцији, а нарочито стварању. Песма пропада, благослов стигао од другог. Ритам или дисиметрија. Увек има само песме, пре сваке *poieze*. Када смо, уместо «песма», рекли «поетично», требало је да појаснимо: «поематично». Нарочито не допустити да се јеж врати у циркус или у мањез *poiesisa*: нема се шта правити (*poiein*), ни «чиста поезија», ни чиста реторика, ни *reine Sprache*, ни «употреба истине». Само контаминација, таква, и такво раскршће, тај несрећни случај. Тај окрет, преокрет, те катастрофе. Дар песме ништа не цитира, она нема никакав наслов, она више не лакудирајући, искрвава, а да се томе не надаш, пресецајући дах, прекидајући са дискурзивном, а нарочито литерарном поезијом. У самом пепелу те генеалогije. Не феникс, не орао, жеж, врло ниско, сасвим ниско, без земље. Ни узвишен, ни бетелесан, можда анђеоски, и то за неко време.

Одсад неш звати песмом извесну страст необичног обележја, потпис који понавља своје расипање, сваки пут са оне стране *логоса*, нељудски, једва домаћи, ни поново усвојив у породици субјекта: обраћена животиња, смотана у клупко, окренута ка другом и ка себи, укратко, ствар, и то скромна, дискретна, близу земље, понизност којој дајеш *надимак*, преносећи се тако у име изван имена, катахретички жеж, са свим стрелана напољу, када тај слепац без доба чује али не види смрт која како долази.

Без субјекта: постоји можда песма, и то песма која се *пушта*, али ја је никад не пишем. Песму никад не потписујем. Други потписује. «Ја» је само долазак те жеље: научити напамет (срцем). Напрегнуто да се сажме у своју сопствену потпору, дакле, без спољне потпоре, без супстанце, без субјекта, апсолутност писања по себи, то «напамет (срцем)» се даје избрати с оне стране тела, секса, уста и очију, оно брише границе, измиче рукама, једва га чујеш, али оно нам учи срце. Филијација, залог избора поверен у наследство, на пример, између живота и смрти, у сумрак или у зору, апокалипса растресена, сопствена и заједничка, јавна и тајна.

— Али песма о којој говориш, ти грешни, никада је нису тако назвали, ни тако произвољно.

— Управо си то рекао. Што је требало и докзати. Сети се питања: «Шта је...?» (*ti esti, was ist... istorica, episteme, philosophia*). «Шта је...?» оплакује нестанак песме — друга катастрофа. Најављујући оно што је такво какво је, питање поздравља рођење прозе.

С француског: Гордана Стојковић